

KRYTERIA OCENY DOROBKU NAUKOWEGO OSÓB UBIEGAJĄCYCH SIĘ O TYTUŁ PROFESORA LUB STOPIEŃ NAUKOWY DOKTORA HABILITOWANEGO W ASPEKCIE USTAWY O TYTULE NAUKOWYM I STOPNIACH NAUKOWYCH ORAZ WYMAGAŃ CENTRALNEJ KOMISJI DS. TYTUŁU NAUKOWEGO I STOPNI NAUKOWYCH

Centralna Komisja ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych składa się z 220 członków wybieranych w głosowaniu tajnym przez osoby posiadające tytuł naukowy spośród kandydatów reprezentujących wszystkie dyscypliny naukowe a zgłaszanych przez rady wydziałów lub rady naukowe posiadające co najmniej uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora z danej dyscypliny naukowej.

Centralna Komisja składa się z sześciu sekcji reprezentujących wszystkie dziedziny nauki i Prezydium wybieranego na zebraniu plenarnym w głosowaniu tajnym, którego zadaniem jest koordynowanie pracami Sekcji.

Do statutowych obowiązków Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych należy:

1. nadawanie uprawnień naukowych jednostkom organizacyjnym w zakresie nadawania stopnia naukowego doktora i doktora habilitowanego,
2. zatwierdzenie wniosków tych jednostek o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego bądź tytułu naukowego,
3. sprawowanie nadzoru (kontrola) nad działalnością jednostek naukowych w zakresie poziomu merytorycznego nadawanych stopni naukowych doktora,
4. zatwierdzanie wniosków o zatrudnienie osób ze stopniem naukowym doktora na stanowisko profesora nadzwyczajnego.

Zgodnie z treścią Ustawy Art. 25 p.1. „Tytuł naukowy może być nadany osobie, która uzyskała stopień naukowy doktora habilitowanego i od chwili uzyskania tego stopnia wydatnie powiększyła swój dorobek naukowy oraz posiada poważne osiągnięcia dydaktyczne”.

(2. Za dorobek naukowy uważa się również wybitne osiągnięcia projektowe, konstrukcyjne lub technologiczne.

3. Za osiągnięcia dydaktyczne uważa się również znaczący udział w zorganizowanym kształceniu kadr naukowych oraz kierowanie zespołami badawczymi).

Według Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych przez wydatne powiększenie dorobku naukowego kandydata do tytułu naukowego od chwili uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego należy rozumieć:*

1. Zaprezentowanie osiągnięć naukowych określających stan wiedzy w dyscyplinie naukowej bądź w części dyscypliny, do rozwoju której kandydat wniósł swój istotny wkład. Prace kandydata powinny świadczyć, iż uzyskał on autorytet krajowy lub międzynarodowy jako wybitny znawca przedmiotu, mający istotny wpływ na stan wiedzy

* / Centralna Komisja ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych. Kryteria oceny kwalifikacji kadry naukowej (komentarz) Warszawa, 1992.

- i kierunki dalszych badań. Do takich prac zaliczyć trzeba w pierwszym rzędzie opracowania monograficzne, których tematyka związana jest wyłącznie lub głównie z problematyką badawczą podejmowaną przez kandydata i w której jego badania naukowe wytyczyły określony etap rozwoju dyscypliny bądź części dyscypliny nauki.
2. Publikacje kandydata, które mają dla jego awansu istotne znaczenie, powinny być prezentowane przez wydawnictwa o zasięgu ogólnokrajowym i międzynarodowym.
 3. Prace kandydata powinny być znane i doceniane w kręgach specjalistów, czego dowodem jest powoływanie się autorów innych prac (w tym autorów zagranicznych) na publikacje kandydata, zapraszanie kandydata do wygłoszenia referatów na liczących się imprezach naukowych, członkostwo towarzystw naukowych, w tym towarzystw zagranicznych, udział w komitetach organizacyjnych konferencji naukowych, członkostwo komitetów redakcyjnych zagranicznych czasopism naukowych, co powinno znaleźć swoje potwierdzenie np. w międzynarodowym systemie informacji science citation index.
 4. Niezbędnym dowodem znaczenia prac kandydata dla rozwoju dyscypliny oraz świadectwem jego działalności w kształceniu kadr jest podejmowanie zainicjowanej przez niego problematyki badawczej przez innych pracowników nauki, w tym wykonywanie prac na stopnie naukowe. Od kandydata oczekuje się udziału w pracach będących kontynuacją jego badań w formie: pełnienia funkcji promotora w przewodach doktorskich, konsultanta i opiniodawcy innych prac naukowych, organizatora i kierownika zespołów badawczych oraz ewentualnie zespołów wdrażających wyniki badań naukowych do praktyki gospodarczej i społecznej.
 5. Zatem podstawą oceny kwalifikacji kandydata mają być mierzalne osiągnięcia w pracy naukowej. Tych osiągnięć nie mogą zastąpić osiągnięcia o innym charakterze, mianowicie dydaktyczne, popularyzatorskie lub organizacyjne.

Rozprawa habilitacyjna zgodnie z Ustawą o Tytule Naukowym i Stopniach Naukowych Art. 15 p.1 „powinna stanowić znaczny wkład autora do rozwoju określonej dyscypliny naukowej”.

p.2. Rozprawę habilitacyjną może stanowić – powstałe po uzyskaniu stopnia naukowego doktora – dzieło, opublikowane w całości lub zasadniczej części, albo jednotematyczny cykl publikacji. Wymagania opublikowania czyni zadość upowszechnienie rozprawy w społeczności naukowej danej dziedziny nauki, o czym powiadamia się wszystkie jednostki organizacyjne działające w zakresie tej dziedziny.

p.3. Rozprawę habilitacyjną może stanowić zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne lub technologiczne, jeżeli spełnia wymaganie określone w ust. 1.

p.4. Rozprawę habilitacyjną może stanowić część pracy zbiorowej, jeżeli opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem osoby ubiegającej się o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego, odpowiadającym wymaganiu określonym w ust.1.

Stopień doktora habilitowanego świadczy o posiadaniu kwalifikacji do samodzielnej pracy naukowo-badawczej.

Z przepisów ustawy wynika, że o uzyskanie tego stopnia mogą ubiegać się osoby wykazujące, także po uzyskaniu doktoratu, dużą aktywność naukową, potwierdzoną pracami opublikowanymi, bądź wdrożonymi do praktyki (jeśli forma tych prac nie pozwala na ich publikację).

Należy rozumieć, że są to prace oryginalne, określające kierunek zainteresowań naukowych kandydata. Nie określa się wymaganej liczby prac, aczkolwiek rozmiary dorobku, obok jego poziomu merytorycznego, powinny wskazywać, iż niezależnie od rozprawy habilitacyjnej jest to „znaczny dorobek” świadczący, że kandydat uzyskał już w swym środowisku autorytet specjalisty w zakresie reprezentowanej dyscypliny naukowej.

Rozprawie habilitacyjnej powinno się stawiać duże wymagania. Ma ona bowiem być dowodem „znacznego wkładu” kandydata w rozwój dyscypliny naukowej. Rozprawa musi więc zawierać sformułowanie, analizę i w określonych dyscyplinach rozwiązanie nowego problemu naukowego, ważnego dla rozwoju dyscypliny nauki, bądź rozwiązania problemu znanego już, lecz dotychczas nie rozstrzygniętego.

Powielanie tematyki własnej rozprawy doktorskiej, przedstawianie jej nowych wersji stanowiących w istocie formę autoplagiatu nie spełnia podstawowego warunku ustawy wniesienia w rozprawie habilitacyjnej znacznego wkładu w rozwój dyscypliny.

Opracowanie problemu naukowego powinno być dokonane metodami badawczymi, zapewniającymi wysoką jakość i wiarygodność uzyskanych wyników. Rozprawa habilitacyjna powinna ponadto charakteryzować się wysokim poziomem pod względem formy opracowania; winna być napisana jasno oraz opatrzona aparatem naukowym zawierającym wykaz publikacji i innych źródeł, na których oparł się autor.

Monotematyczny zbiór publikacji mający się stać podstawą habilitacji powinien spełniać wyżej wymienione wymagania stawiane pojedynczej rozprawie habilitacyjnej, bez potrzeby przedstawiania dodatkowych materiałów (niepublikowanych wstępów, uzupełnień, autoreferatów itp.) Dodatkowo, niepublikowane materiały, dołączone ewentualnie do rozprawy, nie mogą stanowić podstawy oceny.

Jeżeli rozprawa habilitacyjna jest częścią pracy zespołowej (lub cyklu prac zespołowych), bezwzględnie konieczne jest ponadto wykazanie, że owa część, przedłożona jako rozprawa habilitacyjna, to indywidualny wkład osoby ubiegającej się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego. W tym celu każdy ze współautorów pracy zespołowej powinien złożyć pisemne oświadczenie, co stanowi jego własny (nie zaś habilitanta czy innego współautora) wkład merytoryczny w przygotowanie, przeprowadzanie i opracowanie badań i przedstawienie pracy w formie publikacji (można zrezygnować z oświadczeń tych współautorów, których udział ma charakter pomocniczy, techniczny i nie będzie wykorzystany do ich własnego awansu naukowego).

Gdy jako rozprawę habilitacyjną przedstawiono pracę projektową, konstrukcyjną lub technologiczną, podstawą oceny powinna być dokumentacja pracy oraz jej syntetyczny opis, podlegający obowiązkowi publikacji i wskazujący, co w pracy stanowi „znacznym wkład w rozwój dyscypliny”. W tym przypadku konieczne jest też przedstawienie dowodów wdrożenia pracy do praktyki i uzyskanych na skutek tego wyników.

W procesie oceny rozprawy habilitacyjnej i pozostałego dorobku naukowego kandydata do stopnia naukowego doktora habilitowanego należy zatem:

1. przedstawić główne osiągnięcia naukowe habilitanta zawarte w rozprawie habilitacyjnej i jednoznacznie określić na czym polega istota tego osiągnięcia,
2. przedstawić pozostały dorobek naukowy habilitanta, a w szczególności główne osiągnięcia naukowe wnoszące istotne nowe wartości do zasobu wiedzy a także rozwoju życia społecznego i gospodarczego,
3. określić jaki jest wkład habilitanta do rozwoju określonej dziedziny nauki.

W obu ww. przypadkach pod pojęciem „dyscypliny naukowej” należy rozumieć dyscypliny naukowe w zakresie których mogą być nadawane stopnie naukowe, określone uchwałą Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych z dnia 16. XII. 1991 (Monitor Polski Nr 6, poz. 123).

Przyczyny negatywnych decyzji C.K. dotyczących wniosków profesorskich od lat są podobne.

Główną przyczyną negatywnych ocen wniosków o przedstawienie kandydata do tytułu naukowego jest nadal zbyt skromny dorobek naukowy kandydata po uzyskaniu przez niego habilitacji.

W dorobku tym jako główne pozycje przedstawia się np. kolejne wydanie (lub nieco zmodyfikowaną wersję) rozprawy habilitacyjnej lub innych prac ocenionych już przy habilitacji. Nie można w tej sytuacji uznać, że kandydat wydatnie powiększył swój dorobek naukowy. Stosunkowo często też kandydat przedstawia wprawdzie obszerny wykaz swych pohabilitacyjnych publikacji, jednak po bliższej analizie okazuje się, że są to prace popularne lub ekspertyzy zawodowe nie mające charakteru prac naukowych. Niejednokrotnie liczba tych publikacji jest sztucznie podwyższona przez oddzielne wymienianie tych samych prac, wydanych w różnych wydawnictwach czy różnych językach. Często prace publikowane są w lokalnych wydawnictwach, o ograniczonym zasięgu i znaczeniu. Trudno w takiej sytuacji uznać słuszność argumentu wysuwanego przez wnioskodawcę, że kandydat ma szerszy autorytet naukowy w skali kraju.^{*/}

Wśród przyczyn, dla których odrzucano wnioski o zatwierdzenie habilitacji, przeważa brak poważniejszego wkładu habilitanta do rozwoju dyscypliny naukowej, w której ubiega się o stopień naukowy.

M. in. pewne prace habilitacyjne przynoszą drobne, niekiedy banalne wyniki. Część opracowań ma charakter ekspertyzy zawodowej, przydatnej wprawdzie do określonej działalności, pozbawionej jednak cech pracy naukowej. Wśród negatywnie ocenionych rozpraw były też i takie, w których w ogóle trudno było doszukać się postawienia i rozwiązania problemu naukowego. Rzadko natomiast się zdarza, by habilitant podejmujący bardziej ambitne zadanie popełnił błędy w jego rozwiązaniu, które by zasadniczo podważyły wartość lub wiarygodność uzyskanych wyników.

Zasygnalizować trzeba także istnienie praktyki przekraczania przez rady wydziałów i rady naukowe zakresu swych uprawnień do habilitowania. Niektórzy kandydaci, pragnąc uniknąć przeprowadzenia przewodu habilitacyjnego przed kompetentnym gronem, zwracają się do tych rad wydziałów, które choć nie są kompletne w zakresie ich dyscypliny lub specjalności, jednak gotowe są przekroczyć swe uprawnienia, by następnie legitymować się większą liczą przeprowadzonych przewodów. Zadanie uzyskania habilitacji jest po prostu łatwiejsze, jeśli realizuje się je w środowisku gorzej zorientowanym w tematyce przewodu.

Do tej obserwacji skłania Centralną Komisję analiza przypadków prowadzenia przewodów habilitacyjnych z naruszeniem faktycznych i formalnych kompetencji jednostek, które te przewody prowadzą.

Z reguły, z nielicznymi wyjątkami, w takich przypadkach ocena rozprawy habilitacyjnej i dorobku habilitanta wykazuje błędy merytoryczne bądź brak znaczących wyników naukowych, co w kompetentnym środowisku bez wątpienia zostałoby zauważone. Z tego względu Centralna Komisja, w wypadkach oczywistego naruszenia prawa (a takim jest przekroczenie przyznanych uprawnień) przez rady i jednostki nadające stopień naukowy doktora habilitowanego, podejmowała decyzje o odmowie zatwierdzenia habilitacji i wytykała radzie tego rodzaju postępowanie.^{**/}

^{*/ **/} Na podstawie sprawozdania z działalności Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych w II kadencji (1994-96)